

Katarzyna SOBOLEWSKA-MYŚLIK

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Podemos jako „partia-ruch”

Streszczenie: W artykule przedstawiono genezę i sposób funkcjonowania hiszpańskiej partii politycznej Podemos, która powstała w roku 2014 i szybko uzyskała znaczącą pozycję w hiszpańskim systemie politycznym. Partia ta zazwyczaj określana jest jako ugrupowanie należące do nurtu populistycznego. W artykule przedstawione zostały argumenty na rzecz potraktowania Podemos jako emanacji hiszpańskiego ruchu społecznego znanego jako Ruch 15-M i tym samym zasadności analizowania jej również przy użyciu kategorii teoretycznej „partii-ruchu”, zaproponowanej przez Herberta Kitschelta. Zastosowanie tej kategorii nie oznacza negacji populistycznego charakteru Podemos, natomiast pozwala na bardziej precyzyjne uchwycenie specyfiki tego ugrupowania.

Słowa kluczowe: hiszpańskie partie polityczne, ruchy społeczne, populizm

---

Wprowadzenie

Wymieniona w tytule partia polityczna, tj. hiszpańska Podemos, stanowi niezwykle interesujący przykład nowej partii politycznej, która okazała się zdolna do przełamania bariery relewancji w hiszpańskim systemie politycznym, a jednocześnie formułuje wyraziste postulaty o charakterze protestu przeciw istniejącemu w tym systemie układowi sił. Wkrótce po powstaniu Podemos zdolna była do przełamania bariery reprezentacji, najpierw na poziomie lokalnym, a następnie w wyborach ogólnopństwowych, obsadzając mandaty w lokalnych organach władzy publicznej, a także w hiszpańskim parlamencie. Innymi słowy omawiane ugrupowanie sytuuje się w głównym nurcie życia politycznego w swoim kraju, jednocześnie jednak bardzo mocno akcentuje w swoim przekazie politycznym wyraz sprzeciwu i niezadowolenia wobec innych partii głównego nurtu, które nie są zdolne, zdaniem liderów Podemos, do rozwiązania narastających problemów społecznych. Ważnym aspektem przesłania Podemos jest to, że stanowi ona alternatywę dla partii głównego nurtu, że jej deklarowanym celem jest dokonanie głębokiej zmiany w dotychczasowym sposobie uprawiania polityki czy realizacji funkcji reprezentacji interesów. Często przywoływanym tłem powstania tego ugrupowania jest kryzys ekonomiczny, silnie manifestujący się w Hiszpanii, zwłaszcza w pierwszej dekadzie XXI wieku. Te dwa aspekty działania Podemos – radykalna krytyka ustabilizowanego systemu oraz kontekst kryzysu ekonomicznego towarzyszący jej powstaniu – sprawiają, że partia ta bywa postrzegana jako populistyczna (Górnicka, 2015; Bassets, 2012). Celem prezentowanego artykułu jest bliższa charakterystyka Podemos, jednakże dokonana w kontekście innej niż populistyczna kategorii partii politycznych, konkretnie zaproponowanej przez H. Kitschelta kategorii „partii-ruchu” (movement party) (Kitschelt, 2006). Uzasadnieniem dla przyjętego celu jest przekonanie, że zaliczenie analizowanej partii do ugrupowań populistycznych jest możliwe, niemniej powoduje,

że ulegają zatarciu specyficzne cechy Podemos, które sprawiają, że partia ta stanowi pewien szczególny fenomen wśród nowo powstających współcześnie partii. Wymieni tu można m.in. zastosowanie w organizacji oraz działaniu partii wielu rozwiązań wykorzystujących reguły demokracji bezpośredniej czy bardzo szerokie włączenie w działania partii osób niebędących jej członkami. Użyta w tej pracy kategoria „partii-ruchu” pozwala na wyeksponowanie tej specyfiki.

Zanim jednak przeprowadzona zostanie analiza Podemos w świetle koncepcji „partii-ruchu” należy podkreślić, że nie oznacza to jednocześnie negacji kwalifikacji tego ugrupowania jako populistycznego, przy czym warto jednak pamiętać, że populizm jest kategorią bardzo pojemną, obejmującą wiele zjawisk, począwszy od ideologii, poprzez ruchy i partie polityczne aż po strategię działania, retorykę czy styl polityczny (Mudde, 2004; Marczevska-Rytko, 1995; Canovan, 2010). Z tego powodu pojęcie to jest niezwykle trudne do zastosowania jako podstawa do jednoznacznej klasyfikacji zjawisk politycznych, w tym partii, ze względu na ryzyko stworzenia kategorii tak szerokiej, że obejmie znaczną ich większość, zacierając tym samym sens ich wyodrębniania. Szansą uniknięcia tego problemu jest tworzenie ujęć określanych jako minimalne, polegających na stworzeniu katalogu cech, które muszą być bezwzględnie obecne, by dane zjawisko zostało możliwie najbardziej jednoznacznie określone. Jedną z takich propozycji jest ujęcie Casa Mudde, który definiuje populizm jako „Wąsko zakrojoną (thin centered) ideologię, według której społeczeństwo podzielone jest na dwie jednolite i przeciwstawne wobec siebie grupy: „nieskażony lud” i „skorumpowaną elitę” i zgodnie z którą polityka powinna stanowić wyraz *volonté générale* (woli powszechnej) ludu” (Mudde, 2004, s. 543). Z definicji tej wyraźnie można odczytać, że sednem populizmu jest przeciwstawienie sobie elit i ludu. Z kolei ważne określenie ideologii populistycznej jako „wąsko zakrojonej” odnosi się do możliwości łączenia jej z innymi ideologiami, nawet odległymi od siebie jak konserwatyzm czy liberalizm czy też sytuowania ideologii populistycznych zarówno na prawej, jak i na lewej stronie osi lewica–prawica i tym samym definicyjnego rozróżniania odmiennych typów populizmu: lewicowego, prawicowego, inkluzyjnego, ekskluzyjnego itp. (Mudde, Rovira Kaltwasser, 2011; Filc, 2006).

Pozostając na gruncie ujęcia proponowanego przez Casa Mudde, Podemos można zaliczyć do ugrupowań populistycznych. Partia buduje swoje przesłanie w oparciu o krytykę elit, zarówno politycznych, jak i ekonomicznych, przeciwstawiając im lud, którego interesy nie są wystarczająco dobrze reprezentowane i które zdecydowanie bardziej niż dotychczas powinny stać u podstaw realizowanej polityki. Wiele konkretnych elementów jej przesłania ideowego można połączyć raczej z ideologiami usytuowanymi na lewej stronie sceny politycznej, co jednak z punktu widzenia koncepcji C. Mudde jest jak najbardziej możliwe, i nie oznacza negacji populistycznego charakteru partii. Jednakże w jej działaniach można zauważyć także znaczące i jak wspomniano bardzo specyficzne elementy, które sprawiają, że zaliczenie jej do grupy populistycznych nie pozwala na wystarczająco precyzyjne scharakteryzowanie tego ugrupowania. Z tego względu w artykule przedstawiono Podemos przy użyciu kategorii „partii-ruchu”.

Praca została oparta o analizę literatury przedmiotu i źródeł zastanych, w tym przede wszystkim dokumentów partyjnych.

1. PODEMOS jako „partia-ruch”

1.1. Koncepcja „partii-ruchu” Herberta Kitscheltha

Kategoria „partii-ruchu” została przedstawiona przez Herberta Kitscheltha (Kitschelt, 2006). Charakteryzując ten typ partii Kitschelt uwzględnił takie elementy jak: geneza, sposób organizacji, sposób formułowania postulatów politycznych, sposób działania politycznego. Z punktu widzenia genezy „partia-ruch” stanowi emanację ruchu społecznego, jest efektem zaangażowania jego aktywistów, którzy przenoszą swoją działalność w obszar rywalizacji partyjnej. Partie tego typu nie formalizują członkostwa, sposób zaangażowania w ich działalność można określić jako otwarty. Także struktura organizacyjna tych partii jest stosunkowo mało rozbudowana. Programowo partie te są skoncentrowane na kilku kwestiach, które były podstawą działania ruchu, nie tworzą rozbudowanych programów obejmujących wiele zróżnicowanych zagadnień. Także z punktu widzenia budowania programu partie te różnią się od innych m.in. brakiem wyspecjalizowanych organów partyjnych, których rolą jest określanie pozycji ideowych i programowych partii. W „partiach-ruchach” działania te mogą być skoncentrowane w rękach jednej osoby – charyzmatycznego lidera, lub też niejako na drugim biegunie, profil programowy określany jest drogą powszechnego uczestnictwa aktywnych uczestników ugrupowania. Działania polityczne tego typu partii obejmują zarówno uczestnictwo w wyborach, obsadzanie stanowisk władzy, czyli typowe sposoby działania partii politycznych, jak też aktywne zaangażowanie w działania określone przez Kitscheltha jako mobilizacja poza-instytucjonalna, czyli demonstracje, protesty itp.

1.2. Geneza i struktura organizacyjna Podemos

Geneza partii Podemos z pewnością odpowiada przywołanej charakterystyce. Jej początki wiążą się z inicjatywą podjętą w styczniu 2014 r. przez grupę aktywistów politycznych, którzy podpisali manifest zatytułowany „Mover Ficha: convertir la indignación en cambio político”, co można tłumaczyć jako „Wykonać ruch: przekształcić oburzenie w zmianę polityczną” (Martínez-Arboleda, 2015, s. 2). W tytule tego dokumentu odnaleźć można nie tylko cele, deklarowane przez jego sygnatariuszy, ale również czytelne nawiązanie do Ruchu Oburzonych (Ruchu 15-M), rozpoczętego w Hiszpanii drogą masowych demonstracji wiosną 2011 roku. Wspomniana grupa działaczy okazała się grupą inicjującą powstanie partii politycznej, która została zarejestrowana w marcu 2014 r., wśród jej zwolenników wiele osób było powiązanych Ruchem 15-M (Seguín, Faber, 2015).

Początkowo ukonstituowanie się partii nie było przesądzone. Na spotkaniu w madyryckim teatrze Barrio, odbytym w styczniu 2014 r., krótko po publikacji manifestu „Mover Ficha” Pablo Iglesias, późniejszy Sekretarz Generalny Podemos, deklarował, że celem aktywistów, którzy dali sygnał do działania niekoniecznie jest powstanie nowej partii. Decyzja czy tak ma się stać została pozostawiona zwolennikom, którzy powinni

zebrać 50 000 podpisów popierających jej utworzenie (Seguín, Faber, 2015, s. 2). Takie postawienie sprawy wiązało się z m.in. z przesłaniem, od początku obecnym w przekazie grupy aktywistów, że ich celem jest głęboka zmiana polityczna, a nie włączenie się do schematycznej polityki partyjnej.

Partia jednak ukonstytuowała się organizacyjnie jesienią 2014 roku, przyjęto wówczas statut ugrupowania, wybrano władze. Ciekawym rysem tego działania był fakt, że odbywało się ono w znacznej mierze za pośrednictwem uczestnictwa online, tak zresztą przewidziana jest rejestracja członków partii, która szybko osiągnęła liczbę 250 000 (Martínez-Arboleda, 2015). Ważnym elementem przesłania Podemos jako alternatywnej siły politycznej, odróżniającej się od wszystkich innych aktorów hiszpańskiej sceny politycznej jest waga, jaką ugrupowanie przywiązuje do oparcia się na najszerszej możliwej aktywności obywateli, na ich możliwie bezpośrednim zaangażowaniu. Ten aspekt sposobu działania Podemos można powiązać z tym elementem charakterystyki „partii-ruchu”, który Kitschelt określił jako otwarte, mało sformalizowane zaangażowanie w aktywność partii.

Odnosząc się do zagadnienia jak najszerszego uczestnictwa obywateli, warto połączyć te rozważania ze strukturą organizacyjną partii. Członkowie Podemos na najniższym szczeblu zrzeszeni są w kołach zorganizowanych zarówno na bazie terytorialnej, jak i tematycznej, do utworzenia koła potrzebnych jest 5 członków partii (*Estatutos*, b.d., art. 23/1–2). Jednakże koła otwarte są także dla obywateli, którzy nie są członkami partii (*Estatutos*, b.d., art. 52/1). Inna ciekawa reguła, otwierająca partię na zewnątrz dotyczy aktywności kół, zobowiązując je do utrzymywania ciągłego kontaktu ze swoim otoczeniem społecznym, w tym organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. W tym celu koła przynajmniej raz do roku powinny organizować zgromadzenia z aktorami społecznymi na swoim terytorium działania (*Estatutos*, b.d., art. 53/5).

Rozwiązaniem umożliwiającym jak najszerszą partycypację są także konsultacje. Sednem tego sposobu podejmowania decyzji jest otwarcie się na inicjatywy pochodzące praktycznie od każdego obywatela, nawet niebędącego członkiem Podemos, który może zgłosić dowolną propozycję podjęcia określonego działania czy rozwiązania problemu, innymi słowy kształtowania linii politycznej partii lub też, w przypadku konsultacji odwoławczej, odwołania osoby zajmującej stanowisko z ramienia Podemos. Inne statutowe rozwiązania odwołujące się do mechanizmów demokracji bezpośredniej, mające na celu jak najszerszą partycypację, to bezpośredni wybór Sekretarza Generalnego czy konstruowanie list wyborczych w drodze prawyborów. To ostatnie rozwiązanie jest zresztą także postulatem programowym Podemos, skierowanym do wszystkich partii w Hiszpanii (*Queremos*, 2015, pkt 230).

Zatem w rozwiązaniach organizacyjnych Podemos zdecydowanie eksponuje element jak najszerszego uczestnictwa, włączania także w wewnątrzpartyjne działania obywateli, którzy nie są członkami ugrupowania. Odpowiada to temu elementowi charakterystyki „partii-ruchu”, który dotyczy otwartego modelu uczestnictwa w pracach partii. Jednakże już innego elementu charakterystyki organizacyjnej tego typu partii, a mianowicie braku rozbudowania struktur nie można odnieść do Podemos. Jej struktura organizacyjna jest jak najbardziej dopracowana, oparta na podziale administracyjnym Hiszpanii i obejmuje poziom centrum, poziom Wspólnot Autonomicznych i poziom lokalny. Głównymi organami na poziomie centralnym są: Zgromadzenie Obywatelskie, Rada Obywatelska,

Sekretarz Generalny, Rada Koordynacyjna i Komisja Gwarancji Demokratycznych. Podobne organy są także na każdym z niższych poziomów, z wyjątkiem Komisji Gwarancji Demokratycznych, która oprócz centrum działa jeszcze tylko na poziomie Wspólnot Autonomicznych. Kompetencje tych organów nie odbiegają od tego, co najczęściej jest przyjęte w partyjnych rozwiązaniach organizacyjnych. Przy czym warto dodać, że do tych organów także odnoszą się pewne uregulowania specyficzne, przywodzące na myśl inspiracje ruchem społecznym np. fakt, że w Zgromadzeniu Obywatelskim mają prawo uczestniczyć z prawem głosu wszyscy członkowie partii, drogą uczestnictwa osobistego lub poprzez narzędzia internetowe (*Estatutos*, bd., art. 10 pkt 1 i 2). Z kolei Sekretarz Generalny nie tylko wyłaniany jest w wyborach powszechnych, ale może także zostać odwołany w drodze referendum, zwołanym na podstawie procedur określonych statutem (*Estatutos*, bd., art. 26 pkt 1 i 2). Podsumowując aspekt organizacyjny, można stwierdzić, że w sposobie organizacji typowi „partii-ruchu” odpowiada przede wszystkim szerokie zaangażowanie obywateli, nie tylko członków partii, w aktywność którą można określić jako wewnątrzorganizacyjną. Członkowie, ale i osoby nie związane z partią mogą bowiem uczestniczyć w procedurach konstruowania programu, co również odpowiada cechom podanym przez Kitschelta, mogą także brać udział w działaniach dotyczących rozliczania polityków z ich aktywności. Do tego aspektu działania partii zaliczyć można również zobowiązania struktur organizacyjnych najniższego szczebla do utrzymywania aktywnego kontaktu ze środowiskiem lokalnym. Rozwinięte procedury demokracji bezpośredniej również powiązać można z typem „partii-ruchu”, chociaż należy pamiętać, że współcześnie bardzo wiele partii niekoniecznie czerpiących wzorce z ruchów społecznych, wykorzystuje je w swojej aktywności. Z kolei rozbudowana i dopracowana struktura organizacyjna odbiega od typu „partii-ruchu”.

1.3. Program Podemos

Odnosząc się do zagadnień programowych w „partiach-ruchach”, Kitschelt podzielił to zagadnienie niejako na dwie części. Pierwszą była kwestia sposobu formułowania programu, podmiotów, które uczestniczą w jego konstrukcji. Te kwestie w odniesieniu do Podemos zostały już przedstawione w części charakteryzującej sposób działania organizacyjnego. Natomiast kwestia druga to zakres zagadnień poruszanych w programach partyjnych. Kitschelt wskazuje tu na istniejącą w „partiach-ruchach” tendencję do zawężania przesłania programowego do kilku kwestii, najczęściej tych, które w swoich postulatach poruszał ruch społeczny, którego emanacją jest partia. Ruch 15-M skoncentrowany był na krytyce establishmentu politycznego m.in. z powodu braku propozycji rozwiązania głębokiego kryzysu ekonomicznego, ale także z powodu braku reprezentacji interesów obywateli, podporządkowania polityki interesom ekonomicznym finansistów, banków, wielkich graczy gospodarczych i niedostatku demokracji w systemie określanym jako demokratyczny (Bonet i Marti, 2015). W programie sformułowanym przez Podemos w wyborach 2015 roku odnaleźć można postulaty nawiązujące do tych zagadnień¹. Program podzielony został na obszary tematyczne: ekonomia, demokracja spo-

¹ W Hiszpanii w przeciągu kilku miesięcy odbyły się dwie elekcje parlamentarne: w grudniu 2015 r. i czerwcu 2016 r. Podemos w obu elekcjach wykorzystywała program pochodzący z grudnia 2015 r.

łączna, demokracja polityczna, demokracja obywatelska, demokracja międzynarodowa. Już sam ten podział przywodzi na myśl jeden z podstawowych postulatów Ruchu 15-M wyrażającego się sloganem „Prawdziwa demokracja teraz” (Bonet i Marti, 2015, s. 122). Ze względu na ograniczoną objętość artykułu, wskazane tu zostaną jedynie wybrane kwestie, które szczególnie wyraźnie można odnieść do postulatów Ruchu 15-M.

Bardzo wiele postulatów związanych z demokratyzacją życia politycznego zawarto w części pod tytułem Demokracja Polityczna. Otwiera ją punkt 225, w którym mowa jest o potrzebie traktowania programu wyborczego jako kontraktu z wyborcami, którego dotrzymanie musi być kontrolowane w sensie dosłownym. Temu celowi służyć ma komisja parlamentarna, powołana po dwóch latach sprawowania władzy przez partię, której zadaniem jest ocena stopnia realizacji programu wyborczego (*Queremos*, 2015, pkt 225). W razie negatywnej oceny możliwe byłoby rozpisanie referendum (po uzyskaniu poparcia 158 deputowanych i podpisów 15% wyborców) w sprawie rozpisania nowych wyborów. W kolejnym punkcie zawarte zostały propozycje rozbudowania istniejących lub wprowadzenia nowych narzędzi bezpośredniego uczestnictwa obywateli: inicjatywy ludowej, veta ludowego, inicjatywy pozwalającej na otwarcie procesu deliberacji, możliwości odwołania osoby sprawującej urząd w przypadku utraty poparcia (*Queremos*, 2015, pkt 226). Podobnie jak ma to miejsce w praktyce funkcjonowania partii, postulowane jest wprowadzenie internetowych narzędzi umożliwiających obywatelom bezpośrednio śledzenie aktywności parlamentu (*Queremos*, 2015, pkt 227) włącznie z uczestnictwem w posiedzeniach plenarnych i posiedzeniach komisji (pkt 239) oraz publikacją informacji dotyczących finansów i budżetu (pkt 239). Ciekawym postulatem jest wprowadzenie prawnego wymogu przeprowadzania przez partie polityczne praw wyborów dotyczących kandydatów na stanowiska kierownicze w partyjnych organach wykonawczych (*Queremos*, 2015, pkt 230).

Za czytelne nawiązanie do postulatów Ruchu 15-M można uznać punkt 135 Programu, w którym sformułowano żądanie konstytucyjnego zrównania praw politycznych i obywatelskich z ekonomicznymi, społecznymi i kulturalnymi. Wiele punktów programowych odnosi się do szeroko rozumianej polityki społecznej, a motywem wiodącym jest z pewnością egalitaryzm oraz wrażliwość na potrzeby grup społecznych dotkniętych trudnościami ekonomicznymi. Przykładowo można tutaj przytoczyć żądanie stworzenia listy gwarantowanych świadczeń społecznych, która powinna stać się częścią konstytucji (*Queremos*, 2015, pkt 169), postulat gwarantowanego dostępu do podstawowych mediów tj., prądu, gazu i wody, przede wszystkim dla osób w trudnych warunkach życiowych, które mogłyby płacić za te świadczenia zgodnie ze swoimi możliwościami (pkt 132) czy też bardzo wyraźnie związany z postulatami Ruchu 15-M zakaz przymusowej eksmisji bez zapewnienia innego miejsca zamieszkania i postulat czynszów regulowanych (pkt 132).

Za nawiązanie do Ruchu 15-M można też uznać zdecydowanie lewicowy charakter programowy Podemos. Jak wskazują badania, większość uczestników Ruchu-15M stanowili wyborcy lewicy, rekrutujący się z nowej klasy średniej obawiający się utraty posiadanej pozycji społecznej (Bonet i Marti, 2015). Mimo, że sami uczestnicy zdecydowanie negowali i krytykowali wszystkie hiszpańskie partie polityczne, uważając je za gorsze zagrożenie dla kraju niż imigracja i terroryzm (Bonet i Marti, 2015, s. 121), to jednak wśród aktorów politycznych ruch miał swoich sojuszników i były to partie nurtu

lewicowego, zarówno socjaliści, jak i komuniści (Bonet i Marti, 2015, s. 126, 127). Sama Podemos u swoich początków także zdecydowanie krytycznie ustosunkowana była do partii politycznych. Przypomnijmy, że w początkach jej aktywności nie było jasne, czy sama zostanie partią, natomiast nawet po tym, jak Podemos ukonstytuowała się jako partia polityczna, starała się podkreślić swoją odrębność w odniesieniu do pozostałych aktorów hiszpańskiej sceny politycznej. W pewnym sensie symboliczne dla przesłania Podemos stało się określenie „la casta”, którym posługiwał się Pablo Iglesias w odniesieniu do wszystkich partii politycznych funkcjonujących w Hiszpanii, co ilustrować miało oligarchiczny charakter całej grupy (Seguín, Faber, 2015). Natomiast co do podziału lewica-prawica, Pablo Iglesias twierdził m.in. że podział ten nie odzwierciedla już realnej sytuacji politycznej, a tym podziałem, który ją definiuje jest podział pomiędzy oligarchią a demokracją (Seguín, Faber, 2015, s. 1). Innymi słowy z jednej strony działacze Podemos dystansowali się zarówno od istniejących partii, jak też od jednoznacznych przyporządkowań ideowych w ramach diady lewica–prawica. Z drugiej jednak strony trudno zanegować fakt, że przesłanie Podemos wpisuje się w podział lewica–prawica, właśnie po stronie lewicowej, m.in. ze względu na eksponowanie takich zagadnień, jak przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniom społecznym, równość, sprawiedliwość społeczna.

Zakończenie

Podemos spełnia wiele kryteriów wskazanych przez H. Kitschelta jako charakterystycznych dla „partii-ruchu”. Dotyczy to jej genezy, otwartości na aktywistów niekoniecznie będących członkami partii, szerokiego uczestnictwa obywateli w funkcjonowaniu partii, programowych nawiązań do ruchu, stojącego u podstaw ugrupowania czy wreszcie włączania się zarówno w politykę instytucjonalną, jak i pozainstytucjonalne formy mobilizacji. Praktycznie jedynym elementem niespełniającym kryteriów Kitschelta jest rozbudowana i dopracowana struktura organizacyjna partii. Nawet, jeżeli to odstępstwo nie pozwala w pełni zakwalifikować Podemos jako partię-ruch, to jednak jej charakterystyka dokonana w świetle tej koncepcji dobrze oddaje jej specyfikę.

Bibliografia

- Bassets M. (2012), *Spain's New Patriots*, “Dissent”, Summer 2012.
- Bonet i Marti J. (2015), *The 15-M: A Bet for Radical democracy*, w: *Subterranean Politics in Europe*, red. M. Kaldor, S. Selchow, Palgrave Macmillan.
- Canovan M. (2010), *Populizm*, w: *Populizm*, red. O. Wysocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Estatutos del Partido Politico Podemos*, b.d., dokument w zbiorach autorki.
- Filc D. (2006), *Inclusive and Exclusionary Populism: An Attempt to Define a Blurred Concept*, w: *Populizm na przełomie XX I XXI wieku. Populizm na przełomie XX I XXI wieku*, red. M. Marczevska-Rytko, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Górnicka W. (2015), *Od pop-polityki do e-populizmu? Projekt i działanie najnowszych ruchów kontestacyjnych na przykładzie partii Podemos w Hiszpanii*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia Sectio K”, vol. XXII, nr 1.

- Kaldor M., Selchow S. (red.) (2015), *Subterranean Politics in Europe*, Palgrave Macmillan.
- Kitschelt H. (2006), *Movement Parties*, w: *Handbook of Party Politics*, red. R. S. Katz, W. J. Crotty, Sage Publications, London–New Delhi.
- Martínez-Arboleda A. (2015), *Podemos 2.0: The accelerated evolution of the Spanish radical left*, 27.06.2015, <http://leftunity.org/podemos-2-0-the-accelerated-evolution-of-the-spanish-radical-left/>, 11.11.2016.
- Mudde C. (2004), *The Populist Zeitgeist*, “Government and Opposition”, t. 39, nr 4.
- Mudde C., Rovira Kaltwasser C. (2011), *Voices of the Peoples: Populism in Europe and Latin America Compared*, Working Paper nr 378, The Helen Kellog Institute For International Studies.
- Queremos, Sabemos, Podemos. Un Programa Para Cambiar Nuestro Pais* (2015), <https://podemos.info/.../Un-programa-para-cambiar-nuestro-pais,2.01.2016>.
- Rodríguez Polo M. (2014), *A comparative approach to Occupy Olomouc through the 15-M Movement experience*, w: *Space. Socio-political Alternatives in Central Europe*, red. K. Sobolewska-Myślik, D. Kasprówicz, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Seguín B., Faber S. (2015), *Can Podemos win in Spain*, “The Nation”, February 2nd.

Podemos as a „party movement”

Summary

The article presents the origin and activity of the new Spanish political party, Podemos. This party was established in 2014 and quite quickly gained an important position in the Spanish political and party system. Podemos is usually qualified as populist. In the article, the author argues that Podemos can be viewed as a manifestation of the Spanish social movement named the 15-M Movement, and thus it can also be analyzed using the theoretical category of “movement party,” proposed by Herbert Kitschelt. While not denying the populist qualification of Podemos, this category allows more precise characteristics of this party to be captured.

Key words: Spanish political parties, social movements, populism